

В. М. ЗАРУБА

**ІСТОРИКО-СТАТИСТИЧНІ
ОПИСИ ПОСЕЛЕНЬ
Новомосковського та
Павлоградського повітів**

Дніпро • ЛІРА • 2018

❧ ПЕРЕДМОВА ❧

Територія та поселення Новомосковського і Павлоградського повітів Катеринославської губернії нині складають основу лівобережних районів Дніпропетровської області. Створені у 1784 р. і ліквідовані у 1923 р., вони мають тривалу адміністративну історію, яка є невід'ємною частиною історії всієї Полудневої України.

Лівобережне Придніпров'я віддавна заселялося кочовою людністю. Означене засвідчують знайдені тут пам'ятки найдавніших археологічних культур: ямної, катакомбної, зрубної, а викопаний у с. Керносівка унікальний за своїм значенням кам'яний ідол датується вченими третім тисячоліттям до нашої ери. Наступники перших заселенців – скіфи, сармати, печеніги, половці, кипчаки теж залишили на землях краю сліди у вигляді високих могил-курганів, антропоморфних стел («кам'яних бабів»), назв річок, урочищ, поселень. Від XIV ст. цю багату на природні ресурси землю, яку європейці називали Диким Полем, використовували спільно для кочів'я та промислів різні татарські орди, українські степовики-уходники, промисловці та козаки. Вже у XVI ст. тут були тривалі стійбища і навіть поселення. В «Книге большому чертежу» під 1584–1598 роками на Муравському шляху у межиріччі Вовчих Вод та Бика (біля майбутнього села Петропавлівки) згадується «мечеть татарська у 20 сажень».

Більш устійнена власне адміністративна історія краю окреслюється від 1731 р. (тобто початків будівництва на півдні Гетьманщини системи укріплення Української лінії) та з поверненням у свої споконвічні вольності із Олешківського вигнання запорожців у 1734 р. Керівництво та населення означених анклавів мало тривалий межовий конфлікт, який зрештою з часом завершився устійненням між ними кордону по р. Орелі. На землях наших майбутніх повітів запорожці утворили чотири адміністративні одиниці – паланки: Самарську, Орільську, Протовчанську та Кальміуську. Проте імперіалістичні амбіції Москви щодо завоювання Криму і Чорного моря постійно вносили суттєві корективи до господарських та управлінсько-політичних планів січового товариства.

У 1764 р. урядом Єлизавети Петрівни із викрених українських територій створено першу Новоросійську губернію (1764–1783). У її складі була і Катерининська провінція у вигляді вузької смуги від Дніпра до Слов'яносербії уздовж Орелі, з центром у Бельовській (Белівській) фортеці Української лінії. На початок 1775 р. до неї входили: сама

Українська лінія, сотні (роти) Донецького та Дніпровського пікінерних полків, а також поміщицькі слободи: Варварівка, Карлівка та Федорівка. Згодом провінція стала основою для формування Костянтиноградського, Слов'янського, Алексопольського повітів, а частково і Новомосковського та Павлоградського.

Після насильницького знищення московським окупантом 16 червня 1775 р. Запорозької Січі усе лівобережжя її Вольностей увійшло до складу Азовської губернії, створеної ще 17 лютого 1775 р. До неї ж на початку 1776 р. увійшла і Катерининська провінція. Від часу створення губернії центр її знаходився в Бельовській фортеці, яку перейменували спочатку у Константинополь, а згодом у Костянтиноград. Саме там гоїною рукою Потьомкіна і розпочалася щедра роздача загарбаних козацьких земель різним пройдисвітам, московським поміщикам та зрадникам – козацьким старшинам. У червні 1778 г. всі губернські установи з губернатором В. О. Чертковим переїхали у м. Катеринослав-на-Кільчені.

Тоді ж колишню Катерининську провінцію та запорозькі паланки розділено на 8 повітів: Царичанський (на землях Орільської та Протовчанської паланок), Катеринославський (на місці Самарської паланки з центром у Катеринославі-на-Кільчені), Павлівський, Олександрівський. Колишня Самарська паланка стала Самарським повітом, до якого увійшли найбільші на той час поселення: Новоселиця, Старосамарський Ретраншемент, Кам'янка, Бригадирівка, Ревунівка, Сомівка, а також більше сотні великих зимівників, у яких нові власники заводили поміщицьке господарство, засноване на рабській праці кріпаків. На місці Орільської паланки створено Личківський повіт із такими поселеннями, як Личкове, Перещепине, Калантаївка, Чернеччина і також зимівники. На місці Протовчанської паланки утворено Протовчанський та Барвінківський повіти, до яких увійшли Курилівка, Суддівка, Сердюківка та ін. На місці Кальміуської паланки створено Кінсьководівський та Кальміуський повіти (згодом вони увійдуть до Олександрівського повіту).

Із них Павлівський повіт охопив майже всю колишню запорозьку Кальміуську паланку і займав фактично територію майбутнього Маріупольського повіту. Від липня 1778 р. він став називатися Павлоградським. Саме ж повітове місто Павлоград було засноване спочатку під назвою Павловськ на місці козацького поселення Магвіївки, яка з 1779 р. йменувалася військовою слободою Лу-

Заруба В. М.

3-35 Історико-статистичні описи поселень Новомосковського та Павлоградського повітів / В. М. Заруба. – Д. : ЛІРА, 2018. – 278 с.

У другій книжці, на підставі широкого кола архівних та наявних у вільному доступі історичних джерел, подано детальний історико-статистичний опис поселень лівобережної частини наддніпрянських повітів Катеринославської губернії від ліквідації Запорізької Січі до 1 січня 1917 р. Долучено вагомий додаток архівних документів. Для істориків, краєзнавців, працівників архівних установ, бібліотек, музеїв.

УДК 94(477.63)-058.232

© В. М. Заруба, 2018
© ЛІРА, 2018

ганською і була штаб-квартирою Луганського пікінерного полку. У 1784 р. Павлоград дістав статус повітового міста. Колишня Бельовська фортеця від 1782 р. стала центром спочатку Константинопольського, а від 1783 р. Костянтиноградського повіту. Четверта казенна ревізія 1782 р., матеріали якої публікуємо нижче, проходила у цій краї тоді, коли ще не існувало ні Катеринославського намісництва, ні його повітів. Принагідно зазначимо, що у часи потьомкінського «переселення народів» окремі прикордонні поселення переходили то до Харківщини та Полтавщини, то, навпаки, поверталися у «Новоросію». Активну участь у територіальних реорганізаціях взяла колаборантська частина січовиків, котрі за чини та можливість визискувати кріпаків перейшли на бік загарбника. Наприклад, личківський поміщик капітан Василь Чернявський.

У 1783 р. грянули нові зміни. Потьомкін і Катерина дійшли думки про створення амбітного південного політико-територіального утворення з «южною Пальмирою» (Катеринославом) у центрі. Указом імператриці 30 березня 1783 р. через об'єднання Новоросійської губернії з Азовською створено єдине Катеринославське намісництво з 12 повітів (в указі ще не було назв). Губернські установи тимчасово розташувалися у Кременчуці, звідки їх перевели до правобережного Катеринослава (Половиці) щойно 1.06.1789 р. Указом від 22 січня 1784 р. у намісництві створено вже 15 повітів, у тому числі Новомосковський і Павлоградський. Частково їхня майбутня територія тоді увійшла до Алексопольського та Костянтиноградського повітів, а самі вони поширювалися на Маріупольський, Слов'янський, Бахмутський та неіснуючий ще Олександрівський. Отже, Новомосковський та Павлоградський повіти як адміністративні одиниці Катеринославського намісництва створені 22 січня 1784 р. Їхня територія інтенсивно заселялася, освоювалася та колонізувалася. Наведені у книзі документи та статистичні дані яскраво підтверджують цю думку.

Тоді ж, у 1784 р., на місці виселеного Катеринослава-на-Кільчені засновано повітове місто Новомосковськ, яке через підтоплення невдовзі перенесено до Новобогородицького ретраншементу, а 26.09.1794 р. – в колишню запорозьку слободу Новоселицю «с оставлением прежнего сему городу названия», тобто Новомосковська. Так козацька Новоселиця стала банальним Новомосковськом, власне як і козацька Половиця імперським Катеринославом.

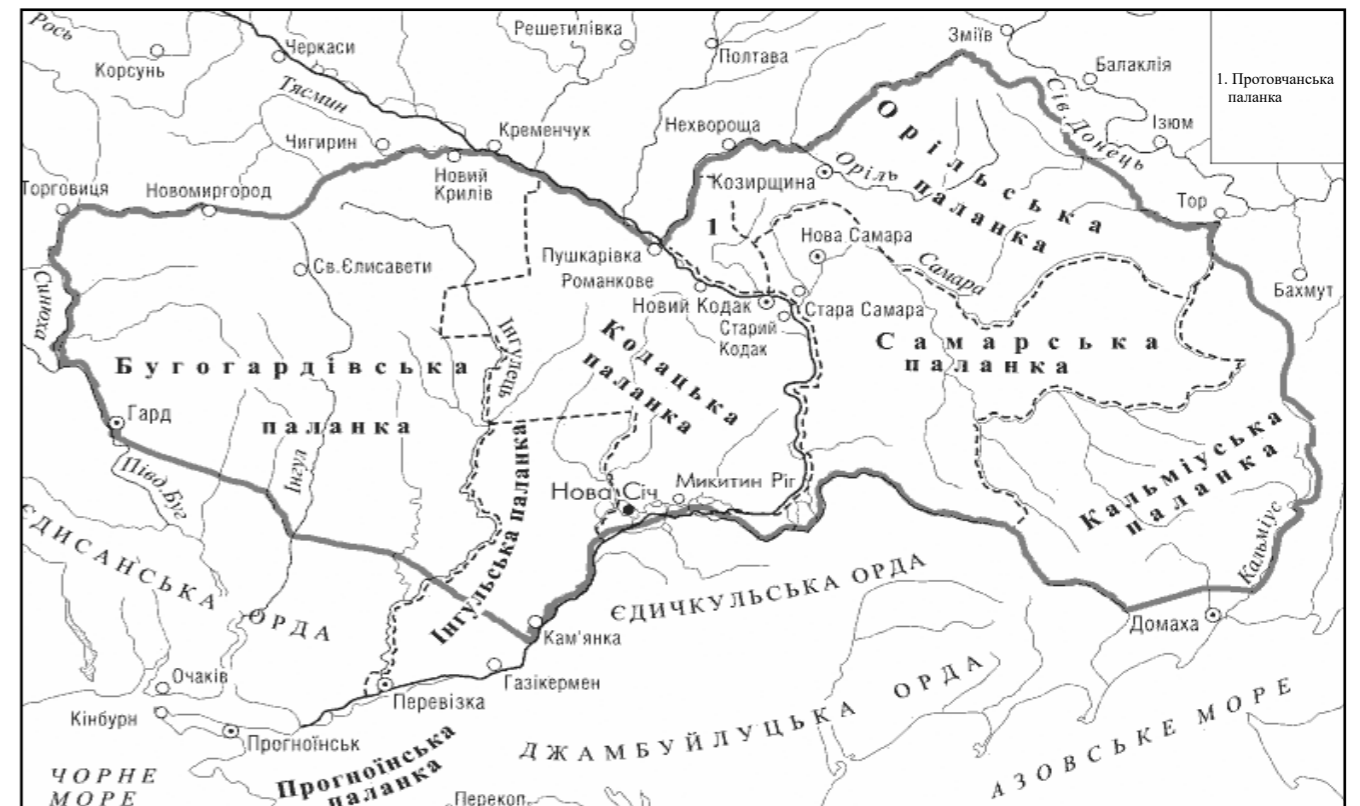
У зв'язку із приєднанням до Росії загарбаних земель у Кримського Ханату, Османської Порту та Речі Посполитої зміни кордонів тривали й далі. Після адміністративних реорганізацій нового правителя Новоросії Платона Зубова та у зв'язку зі створенням Вознесенської губернії, указом від

27.01.1795 р. за Катеринославським намісництвом закріплено 14 повітів, але Новомосковський та Павлоградський збережено практично без змін.

Новий російський імператор Павло I, щойно зійшовши на «прародительский престол», відразу ж ухопився за перерозподіл володінь по-своєму. Зі створенням 30.11.1796 р. Малоросійської губернії з центром у Чернігові їй велено передати населені пункти колишнього Полтавського полку Гетьманщини – повністю повіти Алексопольський та Костянтиноградський. А це означало, що від Новомосковського та Павлоградського повітів відщепнуто хоч і незначні, але шматки північних територій. Указом від 12.12.1796 р. Катеринославське намісництво, Таврійська область та Вознесенська губернія були об'єднані у величезну другу Новоросійську губернію (1796–1802) у складі 12 повітів. Новомосковський та Павлоградський повіти у її складі теж збереглися, але зазнали територіальних змін. На виконання попереднього розпорядження, указом від 29.08.1797 р. Малоросійській губернії передано частину Алексопольського повіту з м. Алексополем (південна його частина увійшла до Новомосковського повіту), частину Костянтиноградського повіту з м. Костянтиноградом. Цим же указом затверджено і склад нових 12 повітів вдруге створеної Новоросійської губернії, а указом від 22.12.1797 р. губернське місто Катеринослав перейменовано у Новоросійськ.

Невдовзі, після вбивства Павла Петровича, новий імператор, його син Олександр I, теж розпочав правління з адміністрування територій. Його указом від 8.10.1802 р. Новоросійську губернію ліквідували і навзаєм створили три окремі губернії: Таврійську, Миколаївську (Херсонську) та Катеринославську. Остання мала складатися з п'яти повітів. І знову Новомосковський та Павлоградський повіти зберігалися у її складі, хоча зі змінами кордонів від попереднього часу. Більше того, указ від 27.03.1803 р. велів передати до Полтавської губернії увесь простір між ріками Берестовою та Орілью, «дабы тем восстановить древние пределы Малороссии». Відтак від Новомосковського повіту відійшли чисельні землі, частина яких утворила довгі «апендикси», що глибоко вгризалися в його територію. Кордон остаточно окреслено по р. Орелі.

П'ять повітів для великого простору нової Катеринославщини виявилися занадто незручні в управлінні, і тому керівники губернії клопотали про розподіл найбільших з них – Катеринославського, Новомосковського та Бахмутського. Так, 13 березня 1803 р. з рапортом до Херсонського військового губернатора О.Г. Розенберга про розподіл Бахмутського повіту звернувся тамтешній предводитель дворянства С.Д. Божедарович. 28 квітня 1805 р. катеринославський губернатор

Паланковий поділ Запорозьких вольностей на 1775 р.

П. I. фон Берг звернувся з рапортом до херсонського військового губернатора Е. I. де Рішельє, виклавши в ньому аргументи про необхідність розукрупнення повітів нової губернії. В результаті цих прохань і пропозицій указом від 5.06.1806 р. губернію розділено на 8 повітів, створивши за рахунок перерозподілу існуючої території три нових – Олександрівський, Верхньодніпровський та Слов'яносербський. При відкритті у 1806 р. Олександрівського повіту до нього відійшла значна частка південних районів Павлоградського та, особливо багато, Новомосковського. Частково змінено і кордон між ними самими.

Власне після 1806 р. адміністративна територія Новомосковського повіту більше не змінювалася. А щодо Павлоградського, то у травні 1824 р. рішенням Сенату від нього до сусіднього Зміївського повіту Слобідсько-Української губернії передано Водолазькі хутори з населенням у 6247 чол. жителів і близько 50 тис. дес. землі. Кордон окреслено від р. Орільки по прямій на р. Попельнушку, а потім по ріках Попельнушці, Попільній та Бритаю до упору в межі Слобожанщини. І, зрештою, після цих передач кордони його вже не змінювалися до кінця 1917 р.

Відзначимо, що, як і інші повіти, вони поділялися на стани на чолі зі становими приставами: Новомосковський на Петриківський та Ново-

московський, а Павлоградський на Вязівський і Дмитрівський. Після реформи поліції у 1862 г. у кожному з них створено по три поліцейні стани. Запроваджений у тому ж 1862 р. волосний поділ не був сталим і змінювався до 1917 р. у зв'язку з ростом населення, кількості поселень, а також рухом земельних угідь від одних власників до інших (див. додаток).

Як адміністративні одиниці обидва повіти були ліквідовані постановами вже радянського Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету від 7 березня 1923 р. «Про проведення адміністративної реформи в УСРР» та «Про новий адміністративно-територіальний поділ Української СРР» від 12 квітня 1923 р. А у 1925 р. пішла у небуття і Катеринославська губернія (добряче на той час обкраєна).

Пропонований науковцям, краєзнавцям та просто читачам історико-статистичний огляд поселень Новомосковського і Павлоградського повітів є першою спробою подібного узагальнення. До певної міри його метою є заповнення існуючих прогалин у дослідженні історії міст і сіл нашого краю до 1917 р. Сподіваюся, описи допоможуть зацікавленим та допитливим у вивченні історії нашої рідної Полудневої України, а також історії окремих сучасних поселень, що колись входили до означених адміністративних утворень.

НОВОМОСКОВСКИЙ УЕЗД

Описание поселений Новомосковского уезда

АДИНКОВКА – см. Одинковка.

АЛЕКСАНДРИЯ – вл. д. Поселена на даче № 65 ПГМ, во 2-м стане при р. Орели, 50 в. от Екат-ва, 50 в. от Новом-ка. По ревизии 1858 г. здесь 26 дворов, 115 м. и 98 ж. пола душ. К 1859 г. имение шт.-кап. Алексея Степановича Чернявского, за которым 65 крепостных, 41 дворовой, 30 дворов, 1200 удоб. и 80 неудоб. дес. зем. Он же подписал с местными крестьянами выкупные соглашения, выделив на 67 ревиз. душ по 2 дес. зем. (всего 134 дес.). На выкуп земля перешла в ноябре 1864 г. На 15.06.1892 г. на даче сельца земля жены поручика Анны Николаевны Родзянко, ур. кн. Голицыной (1358 дес. 370 кв. саж.) и общества местных крестьян (134 дес. 1693 кв. саж.). По переписи 1897 г. деревня Лычковской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 42 двора, 106 м. и 108 ж. пола душ. Действовало Александрийское сельское общество. В 1905 г. находилась в приходе Троицкой церкви с. Перещепино (28 дворов, 112 м. и 124 ж.). Проживали сектанты (1 двор, 4 м. и 3 ж.). К 1911 г. 47 дворов и 244 чел. жителей (114 м. и 130 ж.). На 1914 г. в приходе Никольской церкви с. Перещепино Перещепинской вол.

АЛЕКСАНДРОВКА (Балиных) – вл. д., она же *Игнатьевка, Варваро-Александровка*. Поселена во 2-м стане при пруде Игнатьевском на даче № 60 ПГМ. От Екат-ва 30 в. от Новом-ка 30 в. По ревизии 1858 г. здесь было 18 дворов и 84 жителя (40 м. и 44 ж.). В 1863 г. помещик Балин выделил на 69 ревиз. душ по 2 дес. зем. (всего 136 дес. с другими селами). На выкупе земля с мая 1864 г. На 7.03.1897 г. за обществом местных крестьян состояло 144 дес. зем. и усадебное место крестьянина Никиты Медякова (600 кв. саж.). По переписи 1897 г. (вместе с д. Варваровкой) деревня Афанасьевской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 63 двора, 205 м. и 185 ж. пола душ. Действовало Варваро-Александровское сельское общество. К 1911 г. д. Афанасьевской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы. Вместе с деревнями Варваровкой и Игнатьевкой 53 двора и 89 жителей (73 м. и 16 ж.).

АЛЕКСАНДРОВКА (Беллерфельд) – немецкая колония. По переписи 1897 г. село Иосифовской вол., крестьяне – бывшие колонисты, немцы, 47 дворов, 259 м. и 259 ж. пола жителей, за которыми 1802 дес. зем. Действовало Алексан-

дровское сельское общество. К 1911 г. 70 дворов и 690 чел. Село Иосифовской вол.

АЛЕКСАНДРОВКА (Дверницкой) – вл. д. Поселена во 2-м стане при урочище Поповском. От Екат-ва 21 в., от Новом-ка 21 в. По ревизии 1858 г. здесь было 8 дворов и 28 жителей (15 м. и 13 ж.). Имение помещицы, жены поручика Марьи Петровны Дверницкой. Она же подписала в 1862 г. с местными крестьянами выкупные соглашения, выделив по 1-й дарственной дес. на ревиз. душу. За ней при с-це Александровке в 1888 г. 250 дес. зем.

АЛЕКСАНДРОВКА (Домонтовича) – вл. д., она же *Заливная*. По 4-й ревизии 1782 г. вл. с-цо прапорщика Домонтовича, за которым 3000 уд., 350 неуд., 30 м. и 19 ж. пола душ. Отошла в соседний уезд.

АЛЕКСАНДРОВКА (Ильяшенко) – вл. д., она же *Ляшковка*. Поселена во 2-м стане при р. Богатой, на даче № 57 ПГМ. От Екат-ва 40 в., от Новом-ка 40 в. По ревизии 1858 г. здесь было 22 двора, 110 м. и 140 ж. пола жителей, 1 завод скота. На 1859 г. имение помещика Андрея Степановича Ильяшенко, за которым состояло 57 крепостных, 50 дворовых, 33 двора, 1101 удоб. и 300 неудоб. дес. зем. Он же подписал в 1863 г. с местными крестьянами выкупные и уставные соглашения, выделив на 50 хозяев по 2 дес. зем. (всего 106 дес.). На выкуп земля перешла в мае 1864 г. По переписи 1897 г. деревня Афанасьевской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 39 дворов, 128 м. и 122 ж. пола жителей. Действовало Александровское сельское общество. К 10.07.1898 г. дача села разделена на 4 участка земли разных владельцев. В 1905 г. находилась в приходе Андрее-Марфинской церкви с. Афанасьевки (2 в., 18 дворов, 75 м. и 66 ж.). На 17.01.1907 г. у сельца хутор полковника Степана Ильяшенко, при котором 1171 дес. 727 кв. саж. зем. К 1911 г. деревня в Афанасьевской вол., 2 версты от с. Афанасьевки, 72 двора и 209 чел. (114 м. и 95 ж.). На 1914 г. в приходе Андрее-Марфинской церкви (3 в., 215 чел.). Деревня Афанасьевской вол.

АЛЕКСАНДРОВКА (Казенная) – каз. д. Поселена в 1-м стане у р. Чаплинки. От Екат-ва 44 в., от Петриковки 36 в. По ревизии 1858 г. здесь было 17 дворов и 104 жителя (43 м. и 61 ж.). В январе 1887 г. местные крестьяне получили на выкуп по 3,8 дес. на 16 дворов (всего 60 дес.). По переписи

1897 г. деревня Мануйловской вол., крестьяне – бывшие государственные, украинцы, 13 дворов, 48 м. и 57 ж. пола душ. Действовало Александровское сельское общество. К 1911 г. деревня Подгороднянской вол., 23 двора и 114 чел. жителей (55 м. и 59 ж.).

АЛЕКСАНДРОВКА (Короленко) – вл. д., она же *Александровка № 1*. Поселена с д. Васильевкой в 1-м стане у д. Королевки при р. Чаплинке. От Екат-ва 44 в., от Петриковки 36 в. По ревизии 1858 г. здесь было 23 двора и 152 жителя (69 м. и 83 ж. пола). К 1859 г. имение помещика Александра Максимовича Короленко, за которым 30 крепостных, 10 дворовых, 16 дворов и 620 дес. зем. Выкупные соглашения с местными крестьянами (с д. Васильевкой) подписали А.М. Короленко и его жена Александра Андреевна, ур. Сечкарева. Они выделили на 66 ревиз. душ по 2 дес. зем. (всего 132 дес.). На выкуп земля перешла в мае 1864 г. По переписи 1897 г. деревня Александровка 1-я Магдалиновской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 42 двора, 159 м. и 149 ж. пола жителей (с д. Васильевкой). Действовало Александровское 1-е сельское общество. В 1905–1914 гг. в приходе Никольской церкви с. Магдалиновки (55 дворов, 222 м. и 241 ж. на 1906 г.). К 1911 г. деревня Александровка 1-я Магдалиновской вол., 50 дворов и 368 чел. (192 м. и 176 ж.), с д. Васильевкой.

АЛЕКСАНДРОВКА (Куроедова) – вл. д., она же хут. *Харьков*. Поселена как хут. Харьков ок. 1778 г. на даче № 82 ПГМ на правом берегу р. Кильчень. При хуторе Харькове бригадира Александра Куроедова по 4-й ревизии 1782 г. состояло 244 уд., 4 неуд. дес. зем., 10 м. и 7 ж. пола душ. В описи 1784 г. при хут. Харькове бригадира Куроедова состояло 16 м. и 7 ж. пола душ. К 1820 г. влад. детей майора: мичмана Александра, подпоручика Николая Алексеичей Куроедовых. За ними 30 ревиз. душ, 2330 дес. и 416 кв. саж. зем. На 15.06.1892 г. на даче села два участка: владения наследников умершей дочери генерала от артиллерии баронессы Юлии Александровны фон Гершау (1727 дес. 2185 кв. саж.) и крестьян-собственников той деревни (109 дес. 1000 кв. саж.).

АЛЕКСАНДРОВКА (Куроедова) – см. Куроедовка.

АЛЕКСАНДРОВКА (Лалаш) – см. Татарбранка.

АЛЕКСАНДРОВКА (Магденко) – вл. с-цо, что прежде было д. *Любимовка*. Она же *Тишковщина*. Поселена ок. 1786 г. на даче № 110 ПГМ. На 31.03.1827 г. влад. кол. асес. Петра Алексеича Денисьева, за которым 83 ревиз. души, 2410 дес. и 1870 кв. саж. зем. На 27.08.1887 г. на даче села 7 участков земли владения: жены шт.-рот. Анны

Арсеньевны Магденко (394 дес. 1937 кв. саж.), шт.-рот. Сергея Александровича Короленко (1227 дес. 2200 кв. саж.), малолетней дочери майора Надежды Григорьевны Атаманиченко (355 дес. 1512 кв. саж.), наделная земля местных крестьян (230 дес. 1259 кв. саж.), участки Александровского 1-го (1 дес. 2236 кв. саж. и 139 дес. 1355 кв. саж.) и Александровского 2-го (49 дес. 1691 кв. саж.) сельских обществ.

АЛЕКСАНДРОВКА (Семичева) – вл. д. статского советника Александра Дмитриевича Семичева по 4-й ревизии 1782 г. 6000 уд., 442 неуд., 1420 кв. саж., 167 м. и 133 ж. В описи 1784 г. указано тоже 167 м. и 133 ж. пола жителей, 7405 дес. и 1420 кв. саж. зем. Отошла в соседний уезд.

АЛЕКСАНДРОВКА (Синегуба) – вл. с-цо, оно же *Новоселовка, Синегубовка*. Поселено на смежной земле на даче № 121 ПГМ как часть с-ца Александровки. На 15.03.1827 г. влад. юнкера Александра Леонтьевича Синегуба, за которым 57 ревиз. душ, 535 дес. и 2046 кв. саж. зем. Вторая часть д. Александровки поселена на даче № 122 ПГМ. На 15.03.1827 г. влад. поручика Григория Леонтьевича Синегуба. За ним 176 ревиз. душ, 1097 дес. и 1546 кв. саж. зем. К 1859 г. влад. помещика кол. асес. Владимира Григорьевича Синегуба. Он же подписал в 1862 г. с местными крестьянами выкупные и уставные соглашения, выделив на 25 хозяев по 2 дес. зем. (всего 35 дес. по 2-й части). Земля перешла на выкуп с ноября 1863 г. К 29.04.1892 г. на даче сельца находилась земля кол. сов. Аркадия Сергеевича Адаменко (520 дес. 758 кв. саж.) и крестьянского общества д. Александровки (Новоселовки) (59 дес. 300 кв. саж.). По переписи 1897 г. деревня Юрьевской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 29 дворов, 76 м. и 90 ж. пола жителей. Действовало Александровское сельское общество. В 1905–1914 гг. в приходе Николаевской церкви с. Михайловки (4 в., 21 двор, 85 м. и 89 ж. на 1906 г.). К 1911 г. сельцо Дмухайловской вол., 30 дворов и 150 жителей (71 м. и 79 ж.), общих в Новоселовке и Синегубовке.

АЛЕКСАНДРОВКА (Синельниковой) – вл. с-цо. Поселено во 2-м стане у Кильчени. От Екат-ва 25 в., от Новом-ка 25 в. По ревизии 1858 г. здесь было 44 двора, 130 м. и 158 ж. пола душ. На 1859 г. имение помещицы Юлии Яковлевны Синельниковой, ур. Селецкой. За ней состояло 126 крепостных, 36 дворов, 1324 удоб. и 26 неудоб. дес. зем. Она же подписала с местными крестьянами выкупные и уставные соглашения.

АЛЕКСАНДРОВКА (Старицкой) – вл. д. Поселена в 1-м стане у р. Чаплинки. От Екат-ва 44 в., от Петриковки 35,5 в. По ревизии 1858 г. здесь 16

дворов, 36 м. и 56 ж. пола жителей. Имение жены шт.-кап. Александры Павловны Старицкой (ур. Леонтович). Она же в 1863 г. подписала с местными крестьянами и крестьянами д. Марьинской 1-й выкупные и уставные соглашения, выделив на 59 ревиз. душ по 1,3 дес. зем. (всего 78,07 дес.). На выкуп земля перешла в августе 1865 г. По переписи 1897 г. деревня Магдалиновской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 42 двора, 104 м. и 106 ж. пола душ. Действовало Марьевское 1-е сельское общество. К 1911 г. с д. Марьевкой 1-й 41 двор и 251 чел. (142 м. и 109 ж.).

АЛЕКСАНДРОВКА (Струкова) – вл. с. Поселено во 2-м стане при балке Александровской. От Екат-ва 44 в., от Новом-ка 44 в. Местность высокая, сухая. В 1837 г. на средства ген.-май. Петра Ананьевича Струкова в селе устроена деревянная однопрестольная церковь Покрова Богородицы. По ревизии 1858 г. здесь было 76 дворов, 220 м. и 210 ж. пола душ, 1 церковь и 2 завода скота. Выкупные и уставные соглашения с местными крестьянами в 1863 г. подписал П. А. Струков. Он выделил на 197 ревиз. душ по 2 дес. зем. (всего 394 дес.). На выкуп земля перешла с ноября 1869 г. На 1886 г. село Александровской вол. у р. Вязовок, 40 в. от Новом-ка, 526 жит., 87 дворов, церковь. По переписи 1897 г. село Васильевской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, дворов 103, жителей 346 м. и 321 ж. пола душ. Действовало Александровское сельское общество. В начале 1906 при Покровской церкви 3-го благочиния, 70 в. от Екат-ва, было 89 приход. дворов, 358 м. и 332 ж. пола прихожан, школа грамоты, в приходе деревни Сергеевка (0,5 в.), Еленовка (0,5 в.), хутора Кочережский (1,5 в.) и Елагинский (2 в.). К 1911 г. село Александровской вол., вол. центр, 102 двора и 686 жителей (341 м. и 345 ж.). На 1914 г. при Покровской церкви прихожан 1784 м. и 1749 ж. пола, церковной земли 127 дес., в приходе 3 земские школы, приселки Сергеевка (1 в.), Еленовка (0,5 в.), Кочережки (2 в.), хут. Елашин (3 в.). В селе проживала семья евреев (8 чел.). Село Александровской вол., волостной центр.

АЛЕКСАНДРОВКА (Тимковской) – вл. д. Поселена на смежной земле дач № 121 и № 122 ПГМ как часть с-ца Александровки. Имение помещицы Настасьи Григорьевны Тимковской (ур. Синегуб), которая подписала с местными крестьянами выкупные и уставные соглашения. После – часть д. Александровки Юрьевской вол.

АЛЕКСАНДРОВКА (Чулкова) – вл. д. в Новом. уе., *Вязовая* тоже. Влад. обер-кригс-комиссара В. А. Чулкова в Азов. губ. По 4-й ревизии 1782 г. за ним 3000 уд., 121 неуд. дес. земли, 1832 кв. саж., 27 м. и 24 ж. пола душ; по описанию Новом. уе. 1787 г., здесь состояло 27 м. и 24 ж.

пола душ, 3120 дес. и 1832 кв. саж. зем. Отошла в Полтав. губ.

АЛЕКСАНДРОВКА (Шевич) – вл. с-цо, что прежде было деревней. Поселено во 2-м стане ок. 1786 г. на даче № 106 ПГМ, у правого берега Кильчени. От Екат-ва 30 в., от Новом-ка 30 в. На 25.11.1827 г. влад. надворной советницы Марии Ивановны Андреевой, за которой 3134 дес. и 1749 кв. саж. зем. По ревизии 1858 г. здесь было 61 двор, 178 м. и 232 ж. пола душ. К 1859 г. имение помещицы Анны Ивановны Шевич, ур. Власьева, в первом браке Поливановой. За ней состояли 121 крепостной, 45 дворовых, 62 двора, 1459 удоб. и 200 неудоб. дес. зем. Она же подписала с местными крестьянами выкупные соглашения.

АЛЕКСАНДРОВКА 1-я – см. Александровка (Короленко).

АЛЕКСАНДРОВКА 2-я – вл. д. Поселена во 2-м стане при пруде Игнатьевском. От Екат-ва 30 в., от Новом-ка 30 в. По ревизии 1858 г. здесь было 12 дворов и 90 жителей (38 м. и 62 ж.). В 1863 г. помещик выделил на 32 ревиз. души по 1,3 дес. зем. (всего 42,07 дес.). На выкуп земля перешла в августе 1865 г. По переписи 1897 г. деревня Александровка 2-я Магдалиновской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 22 двора, 66 м. и 75 ж. пола душ. Действовало Александровское 2-е сельское общество. К 1911 г. 21 двор и 183 жителя (95 м. и 88 ж.). На 1914 г. в приходе Никольской церкви с. Магдалиновки (5 в.). Деревня Магдалиновской вол.

АЛЕКСАНДРОВКА – вл. д. Поселена в 1-м стане при р. Заплавке. От Екат-ва 75 в., от Петриковки 50 в. По ревизии 1858 г. здесь было 23 двора и 135 жителей (62 м. и 73 ж.). В 1863 г. помещик подписал с местными крестьянами выкупные соглашения, выделив на 51 ревиз. душу по 2 дес. зем. (всего 102 дес.). На выкупе земля с февраля 1864 г. По переписи 1897 г. деревня Очеретоватовской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 39 дворов, 133 м. и 121 ж. пола душ. Действовало Александровское сельское общество. В 1905 г. в приходе церкви Рождества Богородицы с. Очеретоватого (35 дворов, 143 м. и 154 ж.). К 1911 г. 51 двор и 342 чел. жителей (175 м. и 167 ж.). На 1914 г. в приходе церкви Рождества Богородицы с. Очеретоватого, в 3-х верстах, 368 прихожан. Деревня Очеретоватовской вол.

АЛЕКСАНДРОВКА – см. Поликсено-Георгиевка.

АЛЕКСАНДРОВСК – хутор в Мануйловской вол. На 1914 г. в приходе Покровской церкви с. Мануйловки (5 в., 7 дворов).

АЛЕКСАНДРОВСКАЯ КРЕПОСТЬ – каз. сл. По 4-й ревизии 1782 г. здесь было 12000 уд., 2120 неуд. дес. земли, 1260 кв. саж., 366 м. и 221 ж. пола жителей. Отошла в Кон-град. уе.

АЛЕКСАНДРОВСКИЙ – вл. хут. Поселен в 1-м стане при р. Заплавке. От Екат-ва 75 в., от Петриковки 50 в. По ревизии 1858 г. здесь было 2 двора и 5 жителей (2 м. и 3 ж.).

АЛЕКСЕЕВКА (Мартынова) – вл. д. в Новом. уе. По 4-й ревизии 1782 г. влад. стат. сов. Алексея Мартынова, за которым 3000 уд., 1330 неуд. дес. земли, 570 кв. саж., 48 м. и 32 ж. пола душ. По описи уезда в 1787 г. за ним 50 м. и 32 ж. пола жителей, 4530 дес. и 570 кв. саж. зем. Отошла в Павл. уе.

АЛЕКСЕЕВКА (Спиридова) – вл. д. в Новом. уе., *Землянка* тоже. По 4-й ревизии 1782 г. влад. дочери генерала Алексея Спиридова, за которой 11500 уд., 589 неуд. дес. земли, 128 м. и 89 ж. пола душ. Отошла в Павл. уе.

АЛЕКСЕЕВКА (Синельникова) – см. Любимовка.

АЛФЕРОВКА – см. Судьевка.

АМУР – рабочий поселок. Местность низменная, сырая. В 1896 г. в нем на средства местных жителей построена деревянная однопрестольная Николаевская церковь 4-го благочиния, от Екат-ва 6 в., от благочинного 4 в. К началу 1906 г. при ней 428 приход. дворов, 1715 м. и 1700 ж. пола прихожан, школа грамоты, церк.-прих. попечительство. Жители – украинцы, православные. На 1914 г. при Никольской церкви прихожан 3296 м. и 3246 ж., церковной земли нет. Проживали старообрядцы (10 чел.) и евангелисты (140 чел.). Пять школ: 1 церк.-прих., 1 жел.-дор., 3 земских училища. Три завода. Поселок Мануйловской вол.

АНАСТАСЬЕВКА (Алексеева) – вл. д., она же *Анастасовка*. Поселена во 2-м стане при пруде Очеретоватом. От Екат-ва 25 в., от Новом-ка 25 в. По ревизии 1858 г. здесь был 21 двор, 80 м. и 75 ж. пола жителей. Имение Георгия Петровича Алексеева, который подписал с местными крестьянами выкупные и уставные соглашения. В 1863 г. помещик выделил на 40 ревиз. душ по 2 дес. зем. (всего 80 дес.). На выкуп земля перешла в феврале 1864 г. По переписи 1897 г. деревня Очеретоватовской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 33 двора, 82 м. и 71 ж. пола жителей. Действовало Анастасьевское сельское общество. В 1906 г. в приходе церкви Рождества Богородицы с. Очеретоватого (10 в., 24 двора, 99 м. и 94 ж.). К 1911 г. 36 дворов и 326 чел. (172 м. и 154 ж.). На 1914 г. в приходе церкви Рождества Богородицы с. Очеретоватого, 13 верст, 262 чел. прихожан. Деревня Очеретоватовской вол.

АНАСТАСЬЕВКА (Магденко) – вл. д., она же *Софиевка*. Поселена в 1-м стане ок. 1778 г. на даче № 119 ПГМ при р. Заплавке. От Екат-ва 70 в., от Петриковки 50 в. На 31 мая 1827 г. влад. майорши Прасковьи Григорьевны Магденко, за которой 135 ревиз. душ, 1872 дес. и 2280 кв. саж. зем. По ревизии 1858 г. здесь было 65 дворов, 214 м. и 199 ж. пола жителей. К 1859 г. имение помещицы ротмистрши Софии Степановны Магденко (ур. Семеновой), за которой 174 крепостных, 37 дворовых, 70 дворов, 1714 удоб. и 45 неудоб. дес. зем. Она же подписала в 1863 г. с местными крестьянами выкупные соглашения, выделив на 138 ревиз. душ по 1,3 дес. зем. (всего 184 дес.). Земля перешла на выкуп в феврале 1865 г. На 6.07.1893 г. земля дачи сельца размежевана на 29 участков владения крестьян-собственников, крестьянских обществ, мещан, священников, а также кол. рег. Евграфа Федоровича Свечаревского (7 дес. 1200 кв. саж.) и сына кол. рег. Алексея Евграфовича Свечаревского (7 дес. 1200 кв. саж.). По переписи 1897 г. деревня Котовской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 86 дворов, 269 м. и 269 ж. пола душ. Действовало Анастасьевское сельское общество. К 1911 г. 95 дворов и 552 чел. (274 м. и 278 ж.). На 1914 г. в приходе Введенской церкви с. Мусиенковы Хутора Чернетчинской вол.

АНДРЕЕВКА (Водяницкой) – вл. д. Поселена во 2-м стане при балке Куцой на даче № 73 ПГМ (12-я часть с. Починного). От Екат-ва 28 в., от Новом-ка 28 в. По ревизии 1858 г. здесь было 16 дворов, 67 м. и 45 ж. пола душ. Имение помещицы поручицы Надежды Андреевны Водяницкой. Она же в 1863 г. подписала с местными крестьянами выкупные соглашения, выделив на 70 ревиз. душ по 2 дес. зем. (всего 140 дес.). На 15.07.1893 г. у села за местным крестьянским обществом 144 дес. наделной и покупной земли и хут. Андреевский. По переписи 1897 г. деревня Почино-Софиевской вол., крестьяне – бывшие помещичьи, украинцы, 58 дворов, 104 м. и 83 ж. пола жителей. Действовало Андреевское сельское общество. В 1906 г. к Иоанно-Богословской церкви Почино-Софиевки в селе принадлежали 57 дворов, 230 м. и 211 ж. К 1911 г. 57 дворов и 291 житель (191 м. и 100 ж.). На 1914 г. в приходе Иоанно-Богословской церкви с. Почино-Софиевки, в 2-х верстах, 450 прихожан. Деревня Почино-Софиевской вол.

АНДРЕЕВКА (Гладкого) – вл. с-цо. Поселено ок. 1780 г. на даче № 78 ПГМ (д. Белой) у оврага Куцого, при р. Кильчени, во 2-м стане. От Екат-ва 32 в., от Новом-ка 32 в. По ревизии 1858 г. здесь состояло 20 дворов и 196 жителей (100 м. и 96 ж.). Имение помещика Ивана Ивановича Гладкого, который подписал в 1863 г. с местными крестьянами и крестьянами д. Анно-Зачатовки выкупные

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	3
НОВОМОСКОВСЬКИЙ ПОВІТ	
Опис поселень.....	6
Опис земельних дач.....	76
Поліційні стани повіту після 1878 р.	91
Волості і головні села повіту на 1886 р.	92
Волосний поділ повіту на 1902 р.	94
Волосний поділ повіту на 1911 р.	97
ПАВЛОГРАДСЬКИЙ ПОВІТ	
Опис поселень.....	99
Опис земельних дач.....	200
Поліційні стани повіту після 1878 р.	223
Волості і головні села повіту на 1886 р.	224
Волосний поділ повіту на 1911 р.....	225
ДОКУМЕНТИ	
1. Опис поселень Катерининської провінції (1775 р.)	227
2. Відомість про роздані поміщикам запорозькі землі (1776 р.).....	229
3. Опис поселень і пусток Новомосковського повіту (1782 р.).....	232
4. Опис поселень і пусток Павлоградського повіту (1782 р.)	237
5. Кількість населення сіл Новомосковського повіту (1784 р.).....	240
6. Опис поселень Павлоградського повіту (1784 р.)	243
7. Уривок із експлікації Новомосковського повіту (1785 р.).....	253
8. Опис поміщицьких сіл Костянтиноградського повіту (1786 р.)	254
9. Опис поселень Павлоградського повіту (1788 р.)	256
10. Відомості про недоїмки і незаселені землі у Новомосковському та Павлоградському повітах за 1794–1797 рр.....	263
11. Лист губернатора П. І. фон Берга міністру О. Б. Куракіну (1804 р.)	266
12. Списки дворян-землевласників Новомосковського повіту на 1888 р.	267
<i>Використані джерела</i>	273
<i>Вжиті скорочення</i>	275

Науково-довідкове видання

Заруба Віктор Миколайович
доктор історичних наук, професор

ІСТОРИКО-СТАТИСТИЧНІ ОПИСИ ПОСЕЛЕНЬ Новомосковського та Павлоградського повітів

Коректор *О. М. Гордієнко*
Дизайн та верстка *В. А. Ситника*